

ХРОНІКА

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ ДО 150-РІЧЧЯ БОЛГАРСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

17–18 жовтня 2019 року в Інституті етнології і фольклористики з Етнографічним музеєм БАН відбулася міжнародна наукова конференція з нагоди 150-ї річниці Болгарської академії наук «Актуальні проблеми дослідження нематеріальної культурної спадщини та імплементація Конвенції 2003 року. Внесок учених БАН», організована під егідою ЮНЕСКО спільно з Регіональним центром із захисту нематеріальної культурної спадщини для Південно-Східної Європи та під патронатом президента Болгарської академії наук академіка Юліана Ревальського. Конференція, що проходила в пленарному режимі в центральній будівлі БАН, зібрала науковців з Австрії, Болгарії, Естонії, Марокко, Польщі, Румунії, Сербії, України, які представили досвід своїх країн щодо збереження нематеріальної культурної спадщини та наголосили на ролі болгарських колег як дослідників і практиків стосовно імплементації Конвенції ЮНЕСКО 2003 року. Офіційними мовами конференції були болгарська та англійська.

Для Болгарії, яка має значний досвід у справі захисту, збереження й вивчення національної культурної спадщини, конференція була справді етапною, що засвідчив її широкий міжнародний резонанс. Проблематика конференції є складовою наукової діяльності Інституту етнології і фольклористики з

Етнографічним музеєм БАН; вона представлена також у міжнародному співробітництві Інституту, зокрема у спільних проектах з Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН (далі – ІМФЕ).

Як відомо, Болгарія однією з перших ухвалила Національний реєстр з нематеріальної культурної спадщини, що стало імпульсом для створення у 2006 році відповідної Національної ради, якою координувалася діяльність у межах країни. Наприкінці 2007 року розпочалася масштабна Національна програма «Живі людські скарби – Болгарія» і було висунуто п'ять перших номінантів, що їх включено до Репрезентативного списку НКС, а також розроблено перелік елементів культурної спадщини країни, які потребують нагальної підтримки. Подією міжнародного значення стало створення у 2012 році першого в Європі Регіонального центру (охоплює своєю діяльністю Південно-Східну Європу) з нематеріальної культурної спадщини, що діє при ЮНЕСКО. Тоді ж при Інституті етнології і фольклористики з Етнографічним музеєм БАН було організовано Національний центр, а в місцях побутування культурних явищ міжнародного масштабу відкрито локальні центри з нематеріальної культурної спадщини.

На відкритті конференції прозвучали вітання від президента БАН, міністра науки і освіти, зарубіжних учасників. Високий статус конференції було засвідчено присутністю працівників Посольства України в Республіці Болгарія. Співробітники ІМФЕ – завідувач відділу української та зарубіжної фольклористики, кандидат філологічних наук Л. Вахніна та провідний науковий співробітник, доктор філологічних наук О. Микитенко – передали Інституту етнології і фольклористики з Етнографічним музеєм БАН вітальну адресу від директора ІМФЕ, академіка Г. Скрипник та подарували видання ІМФЕ.

На пленарному засіданні було заслухано доповіді Вольфганга Вісхайдера (Австрія) – «Юридичні аспекти захис-

ту нематеріальної культурної спадщини», Сабіни Іспас (Румунія) – «Роль мультимедійних архівів із захисту культурної спадщини; техніки консервації; перелік», Міли Сантової (Болгарія) – «Роль учених БАН при впровадженні Конвенції із захисту нематеріальної культурної спадщини в Болгарії».

Доповідачами першої сесії, яку було присвячено питанням міжнародного академічного співробітництва, були Йоанна Спасова-Дикова (Болгарія) – «Дослідження БАН в галузі виконавського мистецтва у XXI ст. у світлі Конвенції із захисту нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО 2003 р.»; Мирослава Лукич-Крстанович (Сербія) – «Міжакадемічне співробітництво: впровадження нематеріальної культурної спадщини в межах ЮНЕСКО, БАН і САНМ»; Оксана Микитенко (Україна) – «Роль академічних наукових досліджень нематеріальної культурної спадщини в процесі глобалізації і інтеграції».

Окрему сесію, на якій виступили болгарські колеги, склали доповіді з проблем освітньої політики. Було обговорено низку питань, пов'язаних із програмами стосовно збереження традиції в галузі нематеріальної культурної спадщини і трансмісії знань, умінь і навичок до традиційних ремесел як через досвід музейної практики, так і через неформальні мережі. Було також підкреслено важливу роль, яку в Болгарії традиційно відіграють місцеві культурно-просвітні осередки *читалища*, зокрема й щодо збереження нематеріальної культурної спадщини: Іва Станоева (Болгарія) – «*Читалища* і нематеріальна культурна спадщина – відкриття нових можливостей»; Стелла Ненова (Болгарія) – «*Читалища*, місцеві громади та дослідники у захисті нематеріальної культурної спадщини».

Питання культурної політики, популяризації різних жанрів фольклорної творчості на міжнародних фестивалях, зв'язок традиції та сьогодення порушували на сесії, якою керувала Лариса Вахніна (Україна). Доповідачі: Радка Братанова

(Болгарія) – «Храмові свята, фестивалі, конкурси та нематеріальна культурна спадщина – деякі актуальні проблеми»; Євгенія Гренчарова – «Програма *Живі людські скарби – Болгарія* та захист хореографічної спадщини»; Ваня Матеева (Болгарія) – «Сучасні практики та інституційні форми із захисту нематеріальної культурної спадщини: внесок дослідників ІЕФЕМ при БАН»; Бояна Богданович (Сербія) – «Популяризація нематеріальної культурної спадщини: Фестиваль *Пряничне серце*»; Мілена Любенова (Болгарія) – «Громади і експерти у захисті нематеріальної культурної спадщини – приклад Сурва у регіоні Перник» та ін.

Загальнотеоретичні, правові й культурологічні проблеми, вирішення яких вимагає особливої уваги та обміну досвідом як у національному, так і міжнародному масштабі, склали окремий блок, що його було представлено доповідями Маргарити Каішевої (Болгарія) – «Критерії і стандарти якісної інтерпретації та комунікації культурної спадщини, прийняті та впроваджені у Європі та світі та підтримані міжнародною асоціацією *Interpret Europe*»; Мірени Станевої (Болгарія) – «Реєстр: шляхи використання»; Теодори Конах (Польща) – «Приєднання громад до Міжнародного закону про спадщину»; Ірени Бокової (Болгарія) – «Нематеріальна культурна спадщина та жива спадщина – теоретичні аспекти та приховані послання»; Ніколая Ненова (Болгарія) – «У пошуках нематеріального виміру культурної спадщини»; Івайла Прванова (Болгарія) – «Матеріалізація нематеріальної культурної спадщини».

Цікавими були доповіді, об'єднані в сесії «Інтерпретації», які представили досвід міждисциплінарного дослідження нематеріальної культурної спадщини. Виступили, зокрема, Ваня Лозанова (Болгарія) – «Проект *Онлайн Енциклопедія з античної культурної спадщини у Південно-Східній Європі* при Національній науковій програмі *Культурно-історична спадщина, національна пам'ять та суспільний розвиток* Центру

фракології при БАН»; Іво Велинов (Болгарія) – «Рильський монастир у семіотичному просторі нематеріальної культурної спадщини»; Маріяна Витанова, Калина Мичева-Пецева (Болгарія) – «Духові музичні інструменти в болгарських діалектах (етнокультурні аспекти)»; Міглена Іванова (Болгарія) – «Графіті та нематеріальна культурна спадщина»; Петьо Крстев (Болгарія) – «Дослідницькі парадигми, нематеріальна культурна спадщина і традиційна культура».

Важливою подією стала сесія, присвячена Україні, зокрема українсько-болгарським науковим взаєминам і проєктам у галузі дослідження нематеріальної культурної спадщини. У виступах було наголошено на традиційних українсько-болгарських зв'язках у вивченні народної культури і фольклору (Антоніна Якімова, Петко Христов (Україна / Болгарія) – «Роль Михайла Драгоманова у створенні фольклорної програми СбНУ»; Ольга Вовк – «До історії вивчення нематеріальної культурної спадщини у Східній Європі: внесок Василя Каразіна») та підкреслено актуальність спільних досліджень у сучасних умовах (Лариса Вахніна (Україна) – «Нематеріальна культурна спадщина України в умовах сучасних соціокультурних змін»; Елена Воденчар (Болгарія) – «Нематеріальна культурна спадщина болгар у Бессарабії. Позитивна практика захисту»).

З огляду на те, що статус нематеріальної культурної спадщини набувають традиції, що побутують, особливу увагу було привернуто до локальних традицій, досвіду громад та експертів стосовно захисту нематеріальної культурної спадщини в конкретних місцевостях по всій території Болгарії, де вже створено центри, у яких вивчають та популяризують народну культуру. Про це, скажімо, ішлося у виступах і презентаціях Мирослава Василева (Болгарія) – «Жива спадщина: хореографічна традиція в регіоні Карлово»; Вані Йорданової (Болгарія) – «Свята та звичаї Смолянського регіону: за матеріалами

студентської практики 2017–2018 рр.»; Емілії Бояджиєвої-Пеевої (Болгарія) – «Нематеріальна культурна спадщина – приклад новорічного звичаю»; Юлії Попчевої (Болгарія) – «Створення та передача традиції у селі із зростаючим населенням (етнологічне дослідження у с. Здравец, регіон Варни»; Ірини Аргірової (Болгарія) – «Збереження архітектурного середовища та життя у ньому. Культурні ініціативи у с. Долен, Західні Родопи».

Конференція, якою було засвідчено вагомі здобутки, насамперед науковців Інституту етнології і фольклористики з Етнографічним музеєм БАН, у галузі вивчення нематеріальної культурної спадщини, знову продемонструвала актуальність порушених проблем теоретичного, нормативно-правового, практичного характеру, пов'язаних із презентацією та збереженням традиції, зосередила увагу на культурологічному та прагматичному аспектах, наголосила на питаннях соціологічного та гендерного аналізу тощо. У виступах учасників було представлено багатогранність виміру традиційної культурної спадщини, її мовні, архітектурні, музичні, хореографічні, мистецькі, харчові маркери і коди, якими окреслюється ідентичність кожної національної культури.

Учасникам конференції було запропоновано широку культурну програму: відбулося відкриття виставки фотографій «Образи елементів, внесених до Болгарського національного Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини»; кулінарна виставка «Місцева кухня»; концерт автентичного фольклору у виконанні носіїв народної творчості, які представляли осередки, внесені до Болгарського національного Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини; ознайомлення з експозицією нещодавно відкритого (після оновлення) Етнографічного музею; фольклорна вистава за мотивами класика болгарської літератури Й. Радичкова.